

Автор статті розглядає зміст, форми та методи формування екологічного свідомості учнів у школах Німеччини, які сприяють вихованню високих моральних якостей та відповідальності за стан навколишнього середовища.

Ключевые слова: екологічне виховання та освіта, екологічне свідомість, екологічно свідомі особистості.

The author of the article examines the content, the forms and the methods of pupils' ecological awareness at schools of Germany, which will further development of high moral characteristics and responsibility for the state of environment.

Key words: ecological education and up-bringing, ecological consciousness, the ecologically conscious personality.

Борін К.А. – старший викладач кафедри німецької мови Донбаський державний педагогічний університет Горлівський інститут іноземних мов (м. Горлівка, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В.В. Червонецький

УДК 378.134:377

ВИВЧЕННЯ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В СИСТЕМІ ДОДАТКОВОЇ ОСВІТИ І ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

С. В. Борисова

У статті актуалізовано проблему підготовки вчителів технологій до художньо-естетичного виховання учнівської молоді. Прилучення майбутнього учителя технологій до декоративно-ужиткового мистецтва забезпечує його художньо-естетичний розвиток. Вивчення морфології декоративно-ужиткового мистецтва дозволяє з нових позицій подивитися на звичні речі, що оточують людину, зрозуміти їхню красу і значення етнокультурного середовища для майбутніх інновацій в освіті.

Ключові слова: декоративно-ужиткове мистецтво, учитель технологій, гурткова робота.

Декоративно-ужиткове мистецтво має значний потенціал для формування життєвих компетенцій у молоді. У 1995 році Рада Європи почала основний проект, присвячений культурі, творчості та молоді. Основна увага в цьому проекті була приділена саме позакласній роботі та системі додаткової освіти. У 2007 році Європейська комісія запропонувала європейським державам звернутися до проблеми художньо-технічної творчості. Рада Європейського Союзу визнала цінність художньої освіти у розвитку творчості. Крім того, ЄС стратегічним напрямом в рамках Європейського співробітництва в галузі освіти і навчання протягом наступного десятиліття чітко підкреслила важливість для особистості культурної обізнаності та творчості. 2009 рік був Європейським роком творчості та інновацій. Подальшого розвитку набули програми, що спрямовані на розвиток творчості на основі міжкультурної обізнаності і творчості. З огляду на прагнення України увійти до ЄС цілком слушним є звернення до розгляду проблеми підготовки вчителів технологій до художньо-естетичного виховання учнівської молоді в системі додаткової освіти і гурткової роботи.

У навчально-виховному процесі гурткової роботи виховання і навчання поєднані і створюють умови для розвитку творчої особистості:

- співпраця дитини і дорослого;
- організація занять в індивідуальному темпі і обсязі;
- можливість реалізувати для кожної дитини індивідуальну освітню траєкторію;
- вільне спілкування в різновіковому колективі;
- організація комунікації по горизонталі і вертикалі.

Особливість організації гурткової роботи полягає у визнанні пріоритету такої цінності, як свобода особистості, вибору і волевиявлення. Відносини, що виникають в цій сфері, будуються на основі здібностей і особистих якостей, а не на формальному статусі. Учні, які можуть не демонструвати успіхів у навчанні, можуть на заняттях гуртка досягати значних успіхів. В гуртку лідерами стають неформальним демократичним шляхом. Також можливість реалізовувати власні інтереси та прагнення сприяють посиленню мотивації учнів до занять різними видами декоративно-ужиткового мистецтва.

Ефективним засобом формування естетичної культури особистості, на нашу думку, є декоративно-ужиткове мистецтво, оскільки воно оточує

людину у повсякденному житті та в свята, відображає певні етапи розвитку народної творчості.

Аналіз мистецтвознавчої літератури засвідчив, що немає єдиного підходу до вживання термінів “декоративне”, “декоративно-прикладне”, “декоративно-ужиткове” мистецтво. Зокрема, Ю. Борєв окремо говорить про прикладне мистецтво, що втілюється у предметах побуту, і декоративне як естетичне освоєння усього середовища. В. Ванслов підкреслює, що різниця між “прикладним” і “декоративним” обумовлена типом художньої діяльності: прикладне мистецтво тяжіє до праці, декоративне – до гри. Домінантами кожного з основних видів художньої творчості є: речова ужитковість для прикладного (тому, власне, воно і називається “мистецтвом ужитковим”), краса для декоративного (його називають “мистецтвом прикрашення”),

Ми дотримуємося думки низки дослідників (Р. Захарченко, В. Мусієнко, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський) стосовно доцільності використання терміна “декоративно-ужиткове мистецтво”, що відображає сутність цього мистецтва як одного з видів художньої діяльності, твори якого поєднують утилітарно-ужиткові та художньо-декоративні якості. Таким чином, декоративно-ужиткове мистецтво – це галузь мистецтва, яка художньо-естетично оформлює предметне середовище, створене людиною, і відображає її предметно-декоративний світ.

Сьогодні багатьма дослідниками, зокрема О. Биковською, В. Борисовим, Т. Сущенко, визнається значення гурткової роботи для розвитку особистості і створення умов для досягнення культурної спадщини. Важливою для нашого дослідження є позиція В. Біблера, який вважав, що досягаючи культурну спадщину, створену попередніми поколіннями (наука, мистецтво, норми і правила соціального життя), людина трансформує його на своє життя, а далі на основі засвоєного створює власні творіння, являючи суспільству новий зразок розумового або духовно-матеріального характеру (вироби декоративно-ужиткового мистецтва, науковий висновок тощо). Внаслідок цього дитина в процесі занять декоративно-ужитковим мистецтвом в гуртках художньо-технічного напрямку стає не просто носієм сучасної культури, а творчо проявляє себе у ній.

Ми не можемо погодитися із тими дослідниками, які вважають, що художня освіта і заняття декоративно-ужитковим мистецтвом мають відбуватися за межами загальноосвітніх закладів, а саме в закладах

системи додаткової освіти. Такий підхід є свідченням намагання розв'язати суперечність між загальноосвітніми завданнями загальноосвітнього закладу і правом вільного вибору дитини шляху творчої самореалізації.

Професіоналізм і компетентність – сучасні критерії підготовки майбутніх учителів технологій до гурткової роботи з художньо-естетичного напрямку. Розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів технологій до гурткової роботи спрямовано на задоволення соціальних запитів суспільства на забезпечення умов для розвитку дітьми власних здібностей і нахилів до художньої та творчої діяльності в сучасному полікультурному світі.

Сьогодні суспільство прагне до реалізації людського потенціалу в економіці. Залишаються актуальними цілі освітньої галузі «Технології»: засвоєння технологічних знань та культури на основі пізнання різноманітних видів технологічної діяльності. Крім того, перехід до профільного навчання передбачає створення умов для професійного самовизначення дитини і її самопізнання у художньо-технічній діяльності.

Ми визначили низку суперечностей між:

вимогами, що висуваються до особистості і діяльності вчителя технологій, і фактичним рівнем готовності випускників до гурткової роботи;

типовою системою підготовки вчителя технологій і індивідуально-творчим характером діяльності керівника гуртка з художньо-технічної творчості;

необхідністю цілеспрямованого формування професійної самосвідомості майбутніх учителів технологій і недостатньою розробленістю педагогічних технологій, що забезпечують цей процес;

розширенням обсягу змісту і концентрацією в межах навчального предмета.

Можна констатувати, що розробка педагогічних моделей підготовки майбутніх учителів технологій з урахуванням розвитку готовності до гурткової роботи з художньо-технічної творчості має враховувати етнокультурне середовище.

Залучення майбутнього учителя технологій до декоративно-ужиткового мистецтва забезпечує його національне виховання і художньо-естетичний розвиток. Вивчення морфології декоративно-

ужиткового мистецтва дозволяє з нових позицій подивитися на звичні речі, що оточують людину, зрозуміти їхню красу і значення етнокультурного середовища для майбутніх інновацій в освіті. Специфіка традиційного декоративно-ужиткового мистецтва як культурного досвіду народу ґрунтується не тільки на наступності поколінь, що передають своє сприйняття світу, але і втілена в художніх образах народного мистецтва.

Сьогодні наслідком виникнення великої кількості субкультур, орієнтації в соціумі на західну культуру, розповсюдження непрофесійної контрафактної продукції, що не відповідає характерним показникам декоративно-ужиткового мистецтва – традиційній технології, композиційним рішенням, а також сприйняття багатьма людьми традиційного прикладного мистецтва як примітивного напряму без перспективного майбутнього, заснованого тільки на архаїці, є втратою етнічності і специфічних якостей окремих культур у світовому співтоваристві.

Декоративно-ужиткове мистецтво – це втілення духу у матеріальні речі, що є, по суті, «етнокультурним середовищем», в якому існує людство, яке поєднує людину із природою. Етнокультурне середовище створюється людиною щоб жити і залишається у спадок нащадкам.

Під поняттям «етнокультурне середовище» ми розуміємо весь комплекс зовнішніх факторів, що впливають на розвиток. Складовими етнокультурного середовища є такі елементи: декоративно-ужиткове мистецтво, регіональні традиції, народна і сучасна архітектура, етнічна музика і народна хореографія, історія і природознавство.

Під час засвоєння основних технік декоративно-ужиткового мистецтва, яке, на нашу думку, є одним з головних компонентів етнокультурного середовища, відбувається культурна і діяльнісна взаємодія як окремих представників соціуму, так і етнічних груп.

«Збереження культурного середовища – завдання не менш істотне, чим збереження навколишньої природи. Саме культурне середовище таке ж потрібне для його духовного, морального життя, «для його духовної осідлості», для його прихильності до рідних місць, для його моральної дисципліни і соціальності» – писав Д.С. Ліхачов [1, с.203].

Про необхідність більш глибокого вивчення в загальноосвітній і вищій школі декоративно-ужиткового мистецтва писали В. Борисов, Д. Тхоржевський, Г. Філіпчук та ін.

Цікавими в цьому плані є твердження Б.С. Кобзаря, який справедливо наголошував, що "...коли духовні цінності рідного народу забувають, штучно звужують, національна система виховання розпадається. У суспільстві з'являються духовні безбатченки" [2, с.53].

На жаль, сьогодні спостерігається руйнація етнокультурного простору. Поступово зникають народні ремесла, занепадає культура праці, втрачається інтерес молоді до видів декоративно-ужиткового мистецтва. Загальноосвітня школа сьогодні не готова до використання багатого культурного історичного досвіду української нації. Також школа не готова до реалізації завдань полікультурної освіти і виховання. А це призводить до втрати інтересу до народної педагогіки, втрачаються технології декоративно-ужиткового мистецтва. Втрата інтересу до декоративно-ужиткового мистецтва викликає зниження потреби включення до етнокультурного середовища. Але уроки трудового навчання у початковій і середній ланці і технологій у старшій школі, а особливо заняття в гуртках декоративно-ужиткового мистецтва мають унікальні можливості вивчення як традиційних видів декоративно-ужиткового мистецтва, так і нових, що виникають у зв'язку із появою нових конструкційних матеріалів і змінами у технологіях та поширенням ідей і принципів етнодизайну.

Саме на заняттях гуртка необхідно з учнями вивчати різні художні ремесла, що характерні для певного регіону (вишивка, ткацтво, плетіння герданів тощо). Такі заняття розширюють межі уявлень про минуле, виховують дбайливе ставлення до культурної спадщини, створюють відчуття неповторності і особливості краю, співпричетності до долі рідного краю. Відбутися справжнім громадянином не можливо без усвідомлення себе частиною, продовжувачем роду і зберігачем етнокультурного середовища регіону. Таким чином, відродження і підтримка етнокультурного простору можливі за умови співпраці системи загальної освіти і системи позашкільної освіти. В. Борисов, Г. Філіпчук в своїх роботах наголошують, що створення етнокультурного простору школи нового покоління – важливе завдання сучасної педагогіки, що обумовлене кардинальними змінами, які відбуваються у всіх сферах життя. Ці зміни, як переконливо показав у своїй роботі Є. Зеленов, формують як зовнішній фізичний простір сучасної людини, так і її внутрішній духовний світ.

А декоративно-ужиткове мистецтво має потужний потенціал у моделюванні ефективного етнокультурного простору, бо має дві особливості: всеосяжність і єдність. Всеосяжність – це просякніть всього, що виходить з рук і розуму людини, художнім початком, естетичністю. Єдність – це перш за все єдність стилю. Народне декоративно-ужиткове мистецтво – одна з форм відродження національної самосвідомості, збереження традицій. Свого часу Д. Тхоржевський, розглядаючи проблему національної свідомості і самосвідомості особистості, звертав увагу на питання вивчення різних видів декоративно-ужиткового мистецтва на заняттях трудового навчання. Але, на жаль, в сучасній школі ідеї впровадження на уроках трудового навчання різних видів декоративно-ужиткового мистецтва не знаходять належної підтримки. Зважаючи на це, зазначимо, що трудове навчання втратило своє значення як єдиного або основного джерела знань у сфері культури і декоративно-ужиткового мистецтва. Сьогодні завдання як вчителя технологій і як керівника гуртка значно ускладнюються. Вони перш за все зобов'язані навчити випускника орієнтуватися з метою його наступної адаптації в світі матеріальної і духовної культури. А вона сьогодні характеризується досить складною проблематикою, де традиційні цінності існують поруч із народженням нових ідеалів і зразків, а минуле переплететься із сьогоденням. Для того щоб орієнтуватися, а тим більш розвинути навички ручної праці та індивідуальної оцінки явищ і процесів сучасної культури, необхідно, з одного боку, володіти досить широкими знаннями з морфології декоративно-ужиткового мистецтва, а з іншого – мати хоча б елементарні теоретичні знання в сфері закономірностей і логіки розвитку культури і мистецтва.

Література

1. Лихачев, Д.С. Письма о добром и прекрасном. Изд.3-е /Д.С.Лихачев.- М.: Дет. лит.- 260с, с.203
2. Кобзар, Б.С. Аксіологічний аспект виховання // Цінності освіти і виховання: Наук.-метод. зб. / Ред. О.В. Сухомлинська. – К.: Вид-во АПН України, 1997. – С. 53-55.
3. Зеленов, Є. Педагогічні основи планетарного виховання студентської молоді/ Є. Зеленов // Вища школа. - 2008. - N 12. - С. 62-78.

Стаття посвячена проблеме подготовки учителей технологий к художественно-эстетическому воспитанию учащейся молодежи. Приобщение будущего учителя технологий к декоративно-прикладному искусству обеспечивает

его художественно-эстетическое развитие. Изучение морфологии декоративно-прикладного искусства позволяет по-новому увидеть обычные вещи, окружающие человека, понять их красоту и значение этнокультурной среды для будущих инноваций в образовании.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, учитель технологий, кружковая работа.

The article deals with the preparation of teachers of technology for art and aesthetic education of student youth. An introduction to the technology of the future teachers of arts and crafts provides his artistic and aesthetic development. Morphological study of arts and crafts can see anew the ordinary things that surround a person, to understand their beauty and importance of ethnic and cultural environment for the future of innovation in education.

Key words: arts and crafts, teacher technology, group work.

Борисова С.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологій виробів легкої промисловості та дизайну ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» ДВНЗ (м. Краматорськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко

УДК 378.036:7

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ВАГОМИЙ КОМПОНЕНТ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ТІ ЇЇ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ОБРАЗУ

І.Г. Будаєва

У статті подається матеріал щодо розвитку культури мовлення особистості та необхідності дотримання норм мовленнєвої культури у спілкуванні. Автор звертається до тлумачення термінів «культура», «культура мови», «культура мовлення». Досліджується взаємозв'язок високого рівня культури мовлення з розвитком духовності особистості.

Ключові слова: мова, культура мовлення, духовна культура.